

luculum, est diei principium: sicut de mulieribus euntibus ad sepulchrum, de quibus Ioannes dixit: Valde mane eum adhuc tenebræ essent. Alter Euangelista: Valde mane orto iam sole, quoniam diluculum partim noctem sapit, & partim diem.

CAPVT QVINTVM.

Christus cum de naui docuisset turbas, in piscatione multa piscium vocauit Petrum, & duos filios Zebedæi: curauit leprosum & paralyticum, discumbens in domo Leui, simul & vocauit eum, Phariseos suam cum peccatoribus conuersatione, & discipulorum abstinentia conuincit, & rationem addit.

F† *Altum est autem cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genezareth. Et vidit duas naues stantes secus stagnum. Piscatores autem descenderant, & lauabant retia. Ascendens autem in unam nauim quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere pusillum. Et sedens docebat de nauicula turbas.* †Matth. 4. c. †Mar. 1. 6

Stagnum Genezareth, idem est quod Matthæus vocat mare Galilææ. De hoc mari, quod est etiam Tyberiadis, & lacus Genezar, vide Topographiam Galilææ. Consideranda sunt autem multa in hac Petri, Ioannis, & Iacobi vocatione. Primum quod cum Petro iubere posset Christus, maluit tamen seruum rogare Dominus, ut nauiculam paululum à terra reduceret, illincque turbis prædicaret, ne in littore stantem & prædicantem eum turbæ vrgerent, & docentem opprimerent: sed & ut facilius turbas contempleretur, & coram se stantes conspiceret attentas.

† *Cessauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. Et respondens Simon dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborâtes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc fecissent, concluderunt piscium multitudinē copiosam, rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt socijs qui erant in alia naue,* †Ioã. 21. d. 24. q. 1. ca. Non turbatur. *ut ve-*

ut venirent, & adiuuarent eos. Et venerunt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita ut penè mergerentur.

Christus sermone facto, ait Petro: Duc nauiculam in altum mare, remotius à littore, ut inde piscaretur cum socijs suis, quod fecerunt tanto cum fructu, ut duas nauiculas piscibus impleuerint. Quo miraculo perterritus Petrus, adeò ut indignù se arbitraretur qui Christo accederet. Et cõsolationem accipit ab eo, & audit: Ex hoc, id est, de cætero posthac eris homines capiens, Græcè ζωιστῶν, id est, viuos capiens: quod de hominibus intelligendum est. Quo verbo innuit Euangeliista, aliã fore posthac Petri piscationem, quã antea. Nam olim pisces captabat ad occidendũ, posthac verò homines peccatis mortuos piscari cœpit, ad Christo viuificandum. Vnde dicit:

Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, domine. Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captiua piscum, quam ceperant.

Quinetiam vero simile est, Petrum non fuisse solum, sed & Andream, & quosdam sibi famulantes, & mercenarios, qui eum ad hoc iuuarēt. Stupefactus igitur cum socijs, indignù se ducit Christi societate, & præ stupore, quasi loqui non potens, socios nutu vocat in auxilium.

Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere.

† Matth. 4. c. † Ex hoc iam homines eris capiens. Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus, secuti sunt eum.

† Marc. 1. c. Quod autem ait Iacobum & Ioannem fuisse socios Simonis, intelligo participes fructus piscationis. Nam Græcè est verbum κοινωνοί, id est, participes, siue communicantes.

† Matth. 8. a. † Et factum est cum esset in vna ciuitatum: ecce vir plenus lepra, videns Iesum, & procidens in faciem suam, rogauit eum, dicens: Domine, si vis potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo: Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi ut nemini diceret: † sed vade ostende te sacerdoti, & offer pro-

† Leui. 14 emunda-

emundatione tua, sicut precepit Moyses in testimonium illis.

Quidam ciuitatem illam putant Capharnaum, ad quam dominus à monte descendit. sed & inter montem, & ciuitatem, utpote in suburbio, leprosus occurrit. Nec locum præcisè exprimit, aut ciuitatem ubi leprosum sanauit, quia nec vnus ciuitatis leprosus sanaturus uenerat, sed omnium ciuitatum. Hic leprosus à Luca quartus senatus, à Matthæo uerò primus dicitur, quòd dominus in monte dixisset: Non ueni legem soluere, sed adimplere. Et quia per legem leprosus maximè à plebe exclusus erat, ideo post annunciatam nouam legem, leprosum populo affociat & reconciliat. Vnde hic leprosus sanitatem petens, suam uoluntatem diuinæ subijcit uoluntati, dicens: Domine, si uis potes me mundare. Et ideo eius uoluntati dominus annuens, respondit, dicens: Volo, mundare. & continuo mundatus est à lepra eius. Vide cætera Matth. 8.

† Perambulabat autem magis sermo de illo: & conueniebant turbe multe, ut audirent, & curarentur ab infirmitatibus suis. Ipse autem sedebat in deserto, & orabat. † Matth. 4. g. Mar. 3. b.

Pro perambulabat, Græcè est *διήμιτο*, quod significantius uerteretur, peruagabatur, siue percurrere. Nam sermo currere magis dicitur, quàm ambulare. Vnde Paulus: Orate ut sermo Dei currat, & clarificetur.

Et factum est in una dierum, & ipse sedebat docens. Et erant Pharisei sedentes, & legis doctores, qui uenerant ex omni castello Galilææ, & Iudææ, & Ierusalem, & uirtus domini erat ad sanandum eos.

Nunc Christus turbas fugiebat, nunc orabat, nunc uerò docebat: exèplo cuius debemus modò turbarum gloriam post aliquod egregium, si contingat, opus uitare, modò orare, ut opus domini, & spiritus sancti donum conseruetur in nobis, ad uictoriam inimicorum. Ad cuius doctrinam confluebant undique populi, etiam doctores & legis peritiores.

† Et ecce uiri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus, & querebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba, † Matth. 9. a. Mar. 2. a. ascende-

ascenderunt super tectum, & per regulas summiserunt eum cum lecto in medium, ante Iesum. ¶ Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua.

† Mat. 9. a
Marc. 2. b

Hunc paralyticum alterum esse constat ab eo, de quo Ioannis quinto, quonia hic in Bethsaida, ille in Capharnaum. Iesus autem ut illorum omnium fidem agnouit, non solum deserentium, sed & delati paralytici, ait illi: Remittuntur tibi peccata tua. Nam ut plurimum peccata morborum causae sunt, & à peccatis oriuntur: ideo prius animam peccatorum subiectum curat, quam corpus. Quoniam plerique sancti & medici corporis curant aegritudines: Deus verò solus ex officio peccata remittit, ceteri ministerio.

Et coeperunt cogitare scribae & Pharisei, dicentes: Quis est hic qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? ¶ Ut cognouit autem Iesus cogitationes eorum respondens dixit ad illos: Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius dicere, remittuntur tibi peccata, an dicere: Surge & ambula. Ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

† Mat. 9. a
Marc. 2. b

In hoc Christi virtutem & diuinitatem aduertere poterant, quod eorum videbat cogitationes, quod solus Dei est, ut 1. Reg. 16. Homo enim videt ea quae patent, dominus autem intuetur cor. Et. 2. Paral. 6. Tu enim solus nosti corda filiorum hominum. Propterea si cogitationes interiores agnoscere, & peccata remittere posset, quid obstaret ipsum debere, confiteri Deum. Et ideo quia utrunque homini naturaliter impossibile est, sed dictu, facile, iubet in confirmationem inuisibilis virtutis visibile signum.

Et confestim cõsurgens coram illis, tulit lectum in quo iacebat, & abiit in domum suam, magnificans Deum. Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et repleti sunt

si sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.

Hanc autem paralytici historiã vide Matth. 9. Quod autem ait Lucas: abiit in domum suam, magnificãs Deũ, Græcè est *Μαγάλωσ*, id est, glorificans: quanquam non malè interpres verterit, ac melius, quàm Erasmus, glorificans. Quandoquidem glorificare latinum non est: magnificare autem significat laudibus aliquem extollere, & magnificè æstimare. Pro eo autem quod est mirabilia, Græcè est *μαρὰ δόξα*. Erasmus mauult incredibilia: quanquam paradoxum admirabile significat, & inopinatum, atq; inauditum. Admirationis autem causã erat, quòd is qui ab omnibus homo videbatur & credebatur, opera tamen Dei, & humanam transcendentiam facultatem operabatur, cuius virtutem negare non possent, qui & infirmitatem paralytici, & consequentem sanitatẽ viderant, & vtriusque testes erant.

† Et post hæc exiit, & vidit publicanum nomine Leui, sedentem ad telonium, & ait illi, sequere me. Et relictis omnibus, surgens secutus est eum. Et fecit ei conuiuium magnum Leui in domo sua. Et erat turba multa publicanorum, & aliorum qui cum illis erant discumbentes.

† Mat. 9. b
Marc. 2. d.

Marcus & Lucas nomen Matthæi, & eius officium publicani subticuerunt, illamq; cum honore Leui nomine, quo vt plurimum vocabatur, nominauerunt. Cuius quidem officium nec Christus indignum duxit vocandum, vt quia peccatores vocaturus aduenerat, nec eorum puderet nominare conuersationem & vocationem, à qua maximè vocatione & telonij lucro difficile est incumbentes auertere. Plura patent Matth. 9. Pro eo autẽ quod hic dicit conuiuium magnum, Græcè est *δοχὴν μεγάλην*, id est, quod vulgò dicunt, magnam receptionẽ, hoc est, magnificè eum excepit atque tractauit.

Et murmurabant Pharisei & scribæ eorum, dicentes ad discipulos eius: † Quare cum publicanis & peccatoribus mēducatis & bibitis? Et respondens Iesus, dixit ad illos? Non egent qui sani sunt medico, sed qui malè habent. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.

† Mat. 9. c
Marc. 2. d.

Inuidia nil nisi discordiã quærit. Cùm igitur Pharisei

B b 2 & feri-

& scribæ videant Christi discipulos erga eum maximo affici amore & cõcordia: vt autem eos separent, conueruntur apud discipulos super actis magistri, & continuo apud magistrum super discipulorum errore. Primo satisfecit Christus, dicens: Qui se putant sanos & iustos à lege Moyse, nec alia indigere lege, non egent opera mea, qui veni eos vocaturus, qui se committunt tanquam peccatores Euangelio, nec legem iustificare sufficientem æstimantes. Apud tales diuerto, qui pœnitentiam quærunt, tanquam peccatores pœnitentia indigentes, non apud vos, qui vos ipsos in lege iustificatis, & ex lege iustos, ceteros autem iniustos & peccatores reputatis.

At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Phariseorum, tui autem edunt & bibunt? Quibus ipse ait: † Nunquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere ieiunare? Venient autem dies, & cum ablatus ab eis erit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus.

† Mat. 9. d
Marc. 2. c.

Secundo quæsto satisfacit Christus, qui non solum venit vt medicus, ad sanandum contritos corde, sed vt sponsus, Ecclesiam sibi despondens. Non est inquit, tẽpus luctus in tempore nuptiarum, ideo quandiu cum eis nuptias celebros, non æquum duco vt ipsi lugeant & ieiunent: cum autem ab eis corporis præsentia discessero, tunc ieiunandi locus erit, propter varias, quas à vobis & similibus patientur, tribulationes. Pro eo aut quod est, si filij sponsi, Græcè est *υμφῶνος*, id est, filios thalami nuptialis. Est aut Hebraismus, vt filios nuptiarum vel thalami nuptialis dicamus eos, qui inuitati sunt ad nuptias, quos nequaquã par est ieiunare. Ampliora Matth. 9. videbis.

† Mat. 9. d
Marc. 2. f.

Dicebant autem & similitudinem ad illos: † Quia nemo commissuram à nouo vestimento immittit in vestimentum vetus, alioquin & nouum rumpit, & veteri non conuenit commissura à nouo. Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, alioquin rumpit vinum nouum vtres, & vinum effundetur, & vtres peribunt: sed vinum nouum in vtres novos mittendũ est, & utraque conseruatur. Et nemo bibens vetus, statim vult nouum. Dicit enim: Vetus melius est.

Volens

Volens hac similitudine Christus solutionem suam confirmare, suos discipulos tanquam veteres, & legis vetustati assuetos, absoluit à tantis oneribus ieiuniorum & abstinentiæ, sed illos paulatim nouę legis moribus & disciplinis assuescere, vsque ad Sancti spiritus missionem: quia nemo facillè veteres deserit mores, quoniam si quis veterem velit vestem refarcire, pannum etiã veterem affuit illi: quòd si nouum assueret, maius foramen fieret. Vt etiam nec vinum nouum in vtres veteres infundit, ne virtus noui vini rumpat vasa, & effundatur vinum. Sic nec discipuli veteres adhuc, & legis veteris addicti, adhuc imbecilles, nouę verò legis capaces, dissoluantur & desperent, nec vini noui, nouaq; virtutē ferre queant: sed paria paribus, & lac paruulis concedatur. Pro eo autem quod ait commissuram, Græci dicunt ἐπιβλυμα, quod magis auctarium significat, & additamentum, quàm commissurã, quę Græcè ἐπιφύση diceretur.

CAPVT SEXTVM.

Christus discipulos spicas sabbato vellentes excusat: aridam manum in sabbato curat: Apostolos in monte nominatim vocat, quos à monte descendens, cum plerisq; alijs docet beatitudines: quibus subdit plurima & consilia, & præcepta euangelica, per quasdam similitudines non impertinentes.

F† *Actum est autem in sabbato secundo primo, cum transiret per sata, vellebant discipuli eius spicas, & manducabant, confricant es manibus. Quidam autem Phariseorum dicebant illis: Quid facitis quod non licet in sabbatis? Et respondens Iesus ad eos dixit: Nec hoc legis quod fecit David, cum esuisset ipse, & qui cum illo erant: quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducauit: & dedit his qui cum ipso erant, quos non licet manducare, nisi tantum sacerdotibus? Et dicebat illis: Quia dominus est filius hominis, etiam sabbati.*

† Matth. 12. a.

Marc. 2. d.

Leui. 23. b.

De cõsec. dist. 5. ca.

Discipulos.

† 1. Regũ 21. b.

Matt. 12. a.

Marc. 2. g.

Græcè Δευτεροπρωτον, id est, secundo à primo, dies fo-